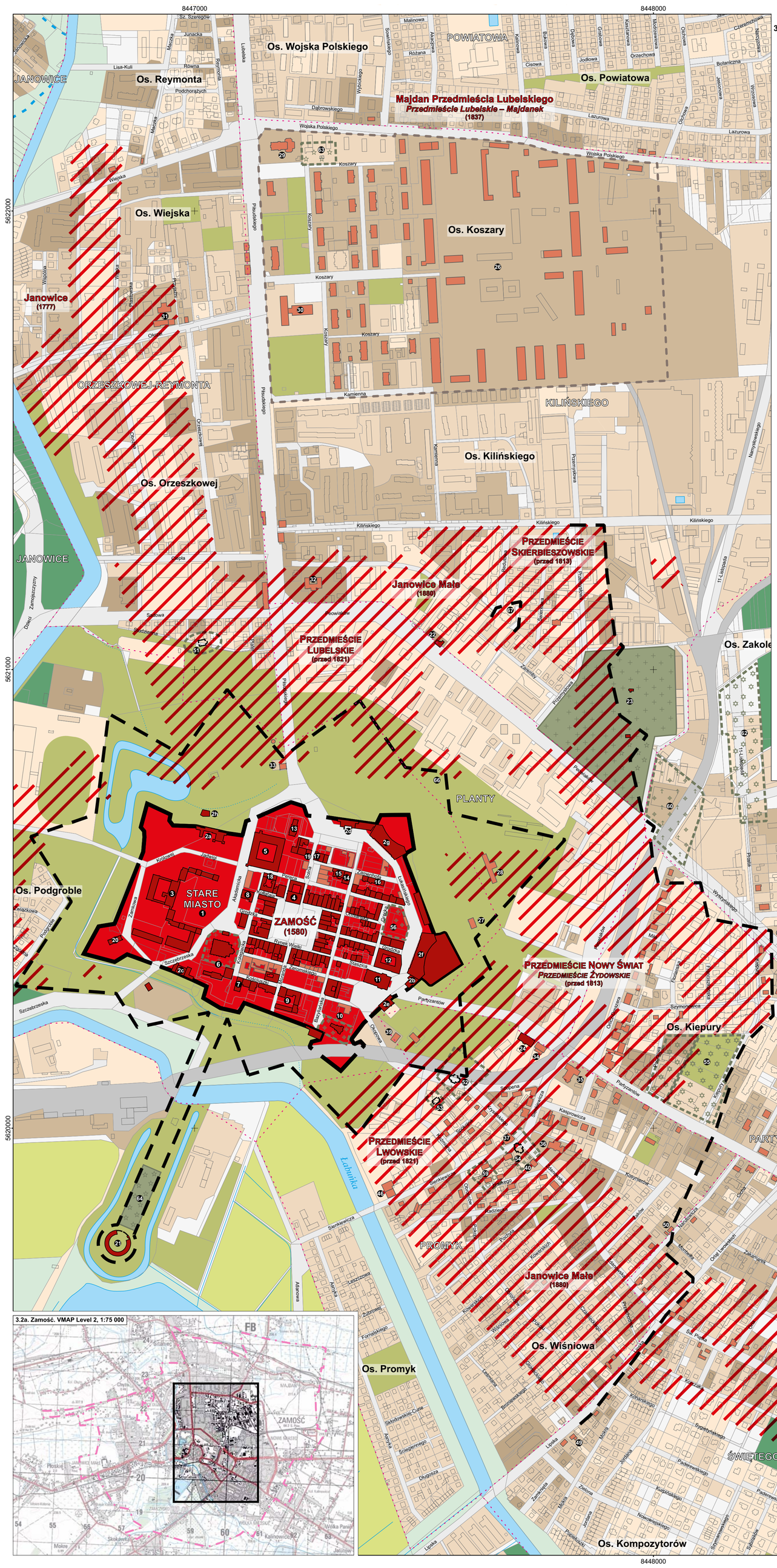

3.2. Zamość, centrum miasta. Rozwój przestrzenny (XVI–XXI w.). Skala 1:5000

Opracowanie historyczne: Jakub Kuna, Ryszard Szczygieł, Jakub Żygawski
Opracowanie kartograficzne i GIS: Jakub Kuna, Mateusz Zawadzki
Podkład: Krajowa Integracja Ewidencji Gruntów (WFS), Miasto Zamość 2022
Państwowy układ współrzędnych prostokątnych PL-2000 strefa 8, ESPG: 2179

Zamość, city centre. Spatial development of the city in the 16th–21st century. Scale 1:5000

Historical content: Jakub Kuna, Ryszard Szczygieł, Jakub Żygawski
Cartography and GIS: Jakub Kuna, Mateusz Zawadzki
Base map: Krajowa Integracja Ewidencji Gruntów (WFS), The city of Zamość 2022
Polish national reference grid PL-2000 zone 8, EPSG: 2179

Obiekty zabytkowe
Historical objects

- Budynki wpisane do rejestru „A" zabytków województwa lubelskiego (data budowy) / *Buildings listed in the 'A' register of monuments of the Lubelskie Voivodship (building date)*
- Budynki wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków (data budowy) / *Buildings listed in the Municipal Register of Monuments (building date)*
- Prawdopodobna lokalizacja obecnie nieistniejących budynków sakralnych (przed XIX w.) / *Probable location of now non-existing religious buildinngs (before 19th c.)*

Okres najwcześniejszej zabudowy działek
Period of earliest development of plots

- Twierdza Zamość w XVI–XVIII w. / *Zamość Fortress in the 16th–18th c.*
- Przedmieścia XVI–XVIII w. / *Suburbs in 16th–18th c.*
- Nowa Osada wytyczona w 1821 / *New Town chartered in 1821*
- Zabudowa w l. 1821–1890 / *Urban buildings 1821–1890*
- Zabudowa w l. 1891–1923 / *Urban buildings 1891–1923*
- Zabudowa w l. 1924–1944 / *Urban buildings 1924–1944*
- Zabudowa w l. 1945–1985 / *Urban buildings 1945–1985*
- Zabudowa po 1985 / *Urban buildings after 1985*

Pokrycie terenu / użytkowanie ziemi
Land cover / land use

- Cmentarze istniejące (cm.) / *Existing cemeteries (cm.)*
- Tereny leśne / *Forest areas*
- Parki, zieleń miejska / *Parks, green areas*
- Ogródki działkowe / *Gardens, allotments*
- Łąki / *Meadows*
- Wody powierzchniowe / *Water areas*
- Tereny kolejowe / *Rail areas*
- Drogi i place / *Roads and squares*
- Pozostałe obszary / *Other areas*
- Cmentarze obecnie nieistniejące: / *Now non-existing cemeteries:*
- rzymskokatolickie / *Roman-catholic*
- katolickie wschodnie: greckie, ormiańskie / *Eastern-catholic: Greek, Armenian*
- prawosławne / *Orthodox*
- protestanckie (luterańskie) / *Protestant (Lutheran)*
- żydowskie / *Jewish*
- muzułmańskie (tatarskie) / *Muslim (Tatar)*
- kwatery wojenne (różne wyznania) / *war quaters (various religions)*
- o nieustalonym zasięgu / *of uncertain extent*

Nazwy geograficzne: historyczne i współczesne (data udokumentowania)
Geographical names: historical and modern *(documentation date)*

- **NOWA OSADA (1822)** — Miasta / *Towns*
- **PRZEDMIEŚCIE LWOWSKIE (przed 1821)** — Przedmieścia / *Suburbs*
- **Podtopole (1777)** — Wsie, majątki, folwarki / *Villages, estates, folwarks*
- **SŁONECZNY STOK** — Dzielnice, jednostki pomocnicze / *Districts, auxiliary units*
- **Os. Wiśniowa** — Osiedla / *Housing estates*
- Zamoyskiego — Ulice / *Streets*

Najważniejsze zabytki (Rejestr zabytków nieruchomych województwa lubelskiego, Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Zamość, Archiwum Państwowe w Zamościu)

Rejestr zabytków nieruchomych „A" województwa lubelskiego:

1. Stare Miasto w obrębie fortyfikacji; miasto prywatne, lokacja w 1580; 1826–1866 Twierdza, ob. gmina miejska
2. Twierdza Zamość, fortyfikacje murowano-ziemne 1580–1618: 2a Stara Brama Lubelska, 2b Stara Brama Lwowska, 2c Brama Szczebrzeska; mniejsze przebudowy XVII–XVIII w.; rządowy wykup i modernizacja Twierdzy 1825–1831: 2d Nowa Brama Lubelska; 2e Nowa Brama Lwowska, 2f Nadszaniec K1, 2g Nadszaniec K2, 2h „Kojec"; 2i Arsenał; 2j Rotunda; kasata Twierdzy 1866;
3. Pałac Zamoyskich, 1579–1586; oficyna tylna, dwa pawilony, dwie oficyny, dwie stajnie, drzewostan
4. Ratusz, budynek główny z oficynami, wybudowany w 1591; przebudowany 1639–1651, 1770
5. Akademia Zamojska, założona w 1639; budynek z 1825, przebudowa w 1870, 1928–1932 i 1941
6. kolegiata (ob. Katedra) pw. Zmartwychwstania Pańskiego i św. Tomasza Apostoła, 1587–1598, przebudowy 1671, 1809, 1857–1858 oraz 1927; budynek dziekanii „Infułatka" (ob. muzeum), dzwonnica, budynek wikarówki (ob. plebania), cmentarz, ogrodzenie
7. szpital kolegiacki (ob. poczta)
8. seminarium duchowne, 1648–1653; przebudowa 1859
9. zespół kościelno-klasztorny Klarysek, kościół pw. św. Anny, klasztor (ob. szkoła muzyczna), 1649; przebudowa 1769–1774
10. cerkiew grecko-katolicka Bazylianów (ob. kościół rz.-kat.) pw. św. Mikołaja, drewniana 1589–1604; murowana 1618–1631; przebudowy 1690—1698, 1764, 1781 (pożar); cmentarz, ogrodzenie
11. kościół klasztorny Franciszkanów (ob. parafialny) pw. Zwiastowania NMP, 1637–1665; przebudowy 1672 (pożar), 1680–1685, 1774, 1820–1840 (rozbiórka i przebudowa), 1922–1927
12. zespół kościelno-klasztorny Bonifratrów „Podkarpie" (ob. budynek mieszkalny), XVIII w.
13. kościół reformacki (ob. rz.-kat. rektoralny) pw. św. Katarzyny, 1680–1686; przebudowy 1806, 1819–1821, 1866; teatr 1918; 1925–1927 (kościół rz.-kat.), 1951
14. synagoga, pocz. XVII w.; przebudowa ok. 1630
15. dom kahalny (ob. hotel), 1. poł. XIX w.
16. mykwa, poł. XVIII w.; przebudowa 2. poł. XIX w., l. 50. XX w.
17. dom rabina, pocz. XVII w.,
18. hotel „Viktoria", 1899; przebudowa 1979
19. kapliczka niszowa pw. św. Katarzyny, XVIII w.
20. Arsenał (ob. muzeum), 1582–1583; przebudowy 1813, 1821–1825, 1922–1924; muzeum 1978–1983
21. Rotunda – działobitnia (ob. muzeum), 1825–1831
22. koszarka drogowa „Belwederek", 1901
23. cmentarz parafialny rz.-kat., 1810–1812; kaplica cmentarna, 1917, dom grabarza, drzewostan
24. Narodowy Bank Polski, budynek banku, ogrodzenie, 1925–1927
25. Wieża ciśnień, drewniana 1923–1924

Gminna Ewidencja Zabytków:

26. Koszary, 1905–1908
27. Kasyno oficerskie, 1911
28. Kancelaria pułku Kozaków, 1912
29. Kościół garnizonowy,
30. Klub Garnizonowy, 1953
31. Więzienie, 1903–1906, 1936, 2. poł. XX w.
32. Szpital św. Mikołaja, 1885–1887
33. Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem (ochronka), 1925–1928
34. łaźnia (ob. Bank), 1928
35. szkoła powszechna, 1903–1904; po 1920 szkoła podstawowa; koszary, 1914–1915, 1920, 1945; szpital, 1939
36. szpital żydowski, Gimnazjum, 1907, 1929
37. kamienica Garfinkla, 1935–1936; Dom Partii PZPR, 1945–1989; Dom Studenta (1992–2004 Studium Nauczycielskiego, 2005–2019 PWSZ, 2019–2021 UPZ, od 2021 AZ)
38. fabryka spirytusu „Monopol", 1894–1914; szpital epidem., 1918–1924; szkoła i gimnazjum, 1926–2014; filia WAT, 2000–2013; Prokuratura Okręgowa w Zamościu, od 2015
39. dom Altbergów, przełom XIX/XX w.; siedziba taboru miejskiego, 1927–1933; przedszkole, 1934
40. kamienica Dziubińskich, 1933–1934; od 1979 Kaplica Adwentystów Dnia Siódmego
41. murowane zajazdy we wschodniej pierzei Nowego Rynku, przy Trakcie Lwowskim, poł. XIX w.
42. Synagoga, ok. 1880; przedszkole miejskie; kościół zielonoświątkowy
43. kamienice Nowego Rynku: 43a kamienica z przełomu XIX/XX w.; 43b kamienica Ramsa, 1939–1948; 43c kamienica Katzów, k. XIX w.
44. Kościół pw. św. Krzyża, 1938–1946
45. Kościół pol.-kat. pw. Najświętszego Serca Jezusowego i Narodzenia NMP, 1926–1927
46. browar „Livonia", ok. 1923
47. elektrownia miejska, 1924–1928, 1939, 1963, 2004, 2020–2022
48. młyn i kuźnia, pocz. XX w.
49. młyn, pocz. XX w.
50. dom z kuźnią, ok. 1920

Cmentarze i nieistniejące obiekty sakralne (APZ):

51. lokalizacja kościoła rz.-kat. pw. św. Katarzyny z cmentarzem, XVII–XVIII w.
52. lokalizacja kościoła rz.-kat pw. Świętego Krzyża z cmentarzem, XVI–XVIII w., do XIX w.
53. lokalizacja kościoła rz.kat. pw. Matki Boskiej Loretańskiej ze szpitalem i cmentarzem , XVIII w.
54. lokalizacja cerkwi gr.-kat. pw. Wniebowstąpienia Chrystusa z przytułkiem i cmentarzem, XV w., do 1806
55. stary cmentarz żydowski, ok. 1580, 1588, do 1907
56. cmentarz ormiański (nieistniejący), ok. 1591, do XIX w.
57. cmentarz tatarski (nieistniejący), ok. 1648
58. cmentarz rzymskokatolicki pod Figurą Męki Pańskiej (św. Piątka, nieistniejący), 1747, do k. XVIII w.
59. cmentarz ewangelicki (alias luterski, nieistniejący), 1776, do k. XIX w.
60. stary cmentarz prawosławny (także unicki, nieistniejący), l. 30. XIX w., do 1904
61. nowy cmentarz prawosławny, ok. 1857, kaplica 1910
62. nowy cmentarz żydowski (nieistniejący), 1901, 1908, do 1942, ob. pomnik Żydów zamojskich
63. cmentarz garnizonowy(nieistniejący), przełom XIX i XX w.
64. cmentarz wojenny przy Rotundzie, 1939–1958

Inne obiekty:

65. dawne szańce „Szwedzkie" (nieistniejące), 1. poł. XVIII w.
66. zewnętrzny pierścień Twierdzy Zamość, 1825–1831
67. „Baterejka" (pozostałość reduty), ok. 1831

Most important monuments (Register of monuments of the Lublin Voivodeship, Municipal Register of Historical Monuments, National Archive in Zamość

Register 'A' of monuments of Lublin Voivodeship:

1. *Old Town within the city walls, private town, chartered in 1580; Fortress in 1826–1866; currently Zamość City municipality*
2. *Zamość Fortress, brick-and-mortar fortifications 1580–1618: 2a Old Lublin Gate, 2b Old Lviv Gate, 2c Szczebrzeszyn Gate, minor modifications 17th–18th c.; government buyout and modernisation 1825–1831: 2d New Lublin Gate, 2e New Lviv Gate, 2f Cavalier K1, 2g Cavalier K2, 2h 'Kojec' (fortification); 2i Arsenal; 2j Rotunda; suppression of the Fortress 1866;*
3. *Zamoyski Palace, 1579–1586; a rear annex, two pavilions, two outbuildings, two stables, a stand of trees*
4. *Town Hall, main building with annexes, built in 1591; rebuilt 1639–1651, 1770*
5. *Zamojska Academy, founded in 1639; current building 1825, reconstructed 1870, 1928–1932, 1941*
6. *Collegiate Church (now Cathedral) of the Resurrection and St. Thomas the Apostle, 1587–1598, reconstructed 1671, 1809, 1857–1858 and 1927; the Dean's House 'Infułatka' (now museum), the belfry, the Vicar's House (now parsonage); cemetery, fence*
7. *Collegiate hospital (now post office)*
8. *Seminary (now school), 1648–1653; reconstruction 1859*
9. *Church and monastery complex of the Poor Clares, St. Anne's Church, monastery (now music school), 1649; reconstructed 1769–1774*
10. *Greek-Catholic Basilian church (now Roman Catholic church) of St. Nicholas, wooden, 1589–1604; brick, 1618–1631; reconstructions 1690–1698, 1764, 1781 (fire); cemetery, fence*
11. *Franciscan monastery church (now parish church) of the Annunciation, 1637–1665; reconstructions 1672 (fire), 1680–1685, 1774, 1820–1840 (demolition, reconstruction), 1922–1927*
12. *Church and monastery complex of the Order of Brothers Hospitallers of St. John of Nepomuk 'Podkarpie' (now a residential building), 18th c.*
13. *Reformed church (now Roman Catholic rectoral church) of St. Catherine, 1680–1686; reconstructions 1806, 1819–1821, 1866; theatre 1918; Roman Catholic church, 1925–1927, 1951*
14. *Synagogue, first half of the 17th c.; reconstruction ca. 1630*
15. *Kahal house (now hotel), 1st half of the 19th c.*
16. *Mikvah, mid-18th c.; reconstruction from the 2nd half of the 19th c., l. 50s of the 20th c.*
17. *Rabbi's house, early 17th c.*
18. *'Viktoria' hotel, 1899; reconstruction 1979*
19. *St. Catherine's niche chapel, 18th c.*
20. *Arsenal, 1582–1583; reconstructions 1813, 1821–1825, 1922–1924; now museum, 1978–1983*
21. *Rotunda – gunnery (now museum), 1825–1831*
22. *'Belvedere' road barracks, 1901*
23. *Roman-Catholic cemetery, 1810–1812; chapel, 1917, gravedigger's house, a stand of trees*
24. *National Bank of Poland, bank building, fence, 1925–1927*
25. *Water tower, wooden 1923–1924*

Municipal Register of Historic Buildings:

26. *Barracks, 1905–1908*
27. *Officers' mess, 1911*
28. *Cossack regimental office, 1912*
29. *Garrison Church,*
30. *Garrison Club, 1953*
31. *Prison, 1903–1906, 1936, 2nd half of 20th c.*
32. *St. Nicholas Hospital, 1885–1887*
33. *Mother and Child Care Centre (orphanage), 1925–1928*
34. *Bathhouse (now Bank), 1928*
35. *school, 1903–1904; barracks 1914–1915, 1920, 1945, primary school 1920–1939; hospital 193*
36. *Jewish Hospital, middle school, 1907, 1929*
37. *Garfinkels' tenement house, 1935–1936; Polish United Workers' Party House (Communist), 1945–1989; Student House: Teacher Training College, 1992–2004; State Higher Vocational School, 2005–2019; State University in Zamość, 2019–2021; Zamość Academy, from 2021*
38. *'Monopol' spirit factory, 1894–1914; epidemic hospital, 1918–1924; primary and middle school, 1926–2014; branch of the Military Technical Academy, 2000–2013; Zamość District Prosecutor's Office, from 2015*
39. *Altbergs' house, turn of 19th/20th c.; seat of the municipal rolling stock, 1927–1933; Kindergarten, 1934*
40. *Dziubinskis' tenement house, 1933–1934; since 1979 the Seventh-day Adventist chapel*
41. *Brick-built inns on the eastern frontage of the New Maret, next to the Lviv Route, mid-19th c.*
42. *Synagogue (now kindergarten), c. 1880; municipal kindergarten; Pentecostal church*
43. *New Market Square tenements: 43a 19th/20th c. tenement; 43b Rams's tenement, 1939–1948; 43c Katzs' tenement, late 19th c.*
44. *Holy Cross Church, 1938–1946*
45. *Catholic Church of the Sacred Heart of Jesus and the Nativity of the Virgin Mary, 1926–1927*
46. *'Livonia' brewery, ca. 1923*
47. *Power station, 1924–1928, 1939, 1963, 2004, 2020–2022*
48. *Mill and smithy, early 20th c.*
49. *Mill, early 20th c.*
50. *House with smithy, ca. 1920*

Cemeteries and non-exsting religious buildings (State Archive in Zamość):

51. *location of the Roman Catholic Church of St. Catherine and its cemetery, 17th–18th c.*
52. *location of the Roman Catholic Church of Holy Cross and its cemetery, 16th–18th c., to 19th c.*
53. *location of the Roman Catholic Church of Our Lady of Loretto, hospital and cemetery, 18th c.*
54. *location of the Greek Catholic Church of the Ascension of Christ, asylum, cemetery, 15th c., to 1806*
55. *Old Jewish cemetery, ca. 1580, 1588, to 1907*
56. *Armenian cemetery (non-existent), ca. 1591, to 19th c.*
57. *Tatar cemetery (non-existent), ca. 1648*
58. *Roman Catholic cemetery under the Passion Figure (St. Piątek, non-existent), 1747, to late 18th c.*
59. *Evangelical cemetery (Lutheran, non-existent), 1777, to late 19th c.*
60. *Old Orthodox cemetery (also Uniate, non-existent), 1830s, to 1904*
61. *New Orthodox cemetery, ca. 1857; chapel 1910*
62. *New Jewish cemetery (non-existent), 1901, 1908, to 1942; now a memorial to the Jews of Zamość*
63. *Garrison cemetery (non-existent), turn of 19th c.*
64. *War cemetery by the Rotunda, 1939–1958*

Other:

65. *old 'Swedish' ramparts (non-existent), 1st half of the 18th c.*
66. *Zamosc Fortress outer ring, 1825–1831*
67. *'Baterejka' (remnant of a redoubt), ca. 1831*

3.2a. Zamość. VMAP Level 2, 1:75 000